

Hoe duurzaam is de Kerk in België?

Interview met kardinaal Godfried Danneels

Dirk Coeckelbergh (redactielid)

Kardinaal Godfried Danneels werd, als oudste van zes kinderen, geboren in Kanegem op 4 juni 1933. Hij studeerde aan het grootseminarie van Brugge, behaalde het diploma van licentiaat in de filosofie aan de KULeuven en het doctoraat in de theologie aan de Gregoriana te Rome. In 1957 werd hij tot priester gewijd. Tussen 1959 en 1977 was hij professor in de liturgie en sacramentenleer aan het grootseminarie van Brugge. Van 1969 tot 1977 was hij tevens professor aan de theologische faculteit van de KULeuven. In 1977 werd hij tot bisschop van Antwerpen benoemd en in datzelfde jaar door kardinaal Suenens gewijd. Einde 1979 werd hij tot Suenens' opvolger benoemd; hij werd dan begin 1980 aartsbisschop van Mechelen-Brussel en voorzitter van de Belgische bisschoppenconferentie. Aartsbisschop Danneels werd in 1983, op het feest van O.L.V. Lichtmis, tot kardinaal benoemd. Hij was de vertegenwoordiger van de Belgische bisschoppen op de meeste bisschoppenconferenties die sedert 1980 georganiseerd werden. Hij was en is nog steeds lid van verschillende Romeinse congregaties. Ieder jaar publiceert kardinaal Danneels twee pastorale brieven die op meerdere tienduizenden exemplaren verschijnen en waarvan sommige in verschillende talen vertaald zijn. Eerder verscheen met hem een interviewboek met Guido Van Hoof: *Het geloof van een kardinaal* (Kapellen, DNB-Uitgeverij Pelckmans), 1988 en *De menslievendheid van God - Gesprekken met Gwendoline Jarczyk* (Averbode, Altiora), 1994. Bij het Davidsfonds (Leuven) verscheen *Bijbelogen* en bij Lannoo (Tielt) een bundeling van zijn kerst- en paasboodschappen én een verzameling gebeden. Tot slot vermelden we, van de hand van Peter Schmidt (red.): *Vrijuit. Zes gesprekken met de kardinaal* (Averbode, Altiora), 2000.

In heel wat recente tendenscommentaren ziet men de term duurzaamheid naar voren komen. Duurzaamheid houdt in dat men op drie assen vooruit wil met de organisatie: economische resultaten, sociale resultaten en eerbied voor het milieu. Fundamenteel voert men die vooruitgang door een grondig gesprek met de betrokken stakeholders van de organisatie: een goede voorlichting en een wederzijdse dialoog in respect met alle stakeholders. Op een recente uiteenzetting van uzelf in VKW-Antwerpen hoorden we u als vurig bepleiter van duurzaamheid voor ondernemingen. In welke mate is duurzaamheid ook van toepassing op de Kerk als organisatie?

Wel, laten we maar meteen duidelijk zeggen dat de Kerk geen onderneming is in de klassieke zin van het woord. Het verhaal van de verbondenheid tussen enerzijds productiviteit en efficiëntie en anderzijds de stakeholdersdialoog is heel belangrijk, doch bij de Kerk ligt dat anders. De Kerk is immers een motivationeel gebeuren. Zij heeft echter wel raakpunten met het bedrijfsleven. Delen van de Kerk, zoals bijvoorbeeld een katholieke school, een parochie, het bisdom, kennen immers ook praktische ondernemingsaspecten naast de missie van het uitdragen van het geloof.

Daartegenover lijken bedrijven in zekere zin ook op de Kerk: de ethische aspecten van ondernemen houden immers ook de Kerk bezig. De kerkelijke ethos is immers het centraal stellen van de mens. Volgens mij geldt dit echter voor elke organisatie, ook voor ondernemingen. Deze laatste hebben dit trouwens gedeeltelijk al lang begrepen: de tijd is voorbij dat men dacht dat alleen lage lonen voor een bedrijf goed waren. Een goede ondernemer vandaag weet dat hij goede lonen moet betalen en dat enkel zijn eigen winstmarge verhogen op termijn verlieslatend is. Goede lonen (zoals Ford historisch als eerste deed), een aangenaam arbeidsklimaat, arbeids-

vreugde, evenwicht werk-gezin zijn heel belangrijk.

Bij de Kerk evenwel is dit historisch al lang het geval. De drie P's (*people, planet, profit*) van de Noorse ex-premier Brundtland staan bij de Kerk al lang centraal.

De stakeholdersbenadering is toch wel volledig toepasselijk op de organisatie die de Kerk is. Hoe gaat zij dan concreet om met haar stakeholders? Bestaat er zoiets als een gestructureerde dialoog met medewerkers, gelovigen, schenkers...?

Essentieel is de Kerk toch wel wat anders dan *marketing*, dan beantwoorden aan wat de basis wil. Het is in elk geval niet helemaal toepasselijk. Tegenover werknemers zoals onze priesters natuurlijk wel gedeeltelijk. Men mag evenwel niet vergeten dat de Kerk nu eenmaal ook openbaring inhoudt, wat betekent dat je een stuk krijgt aangeboden van wat het publiek niet

zelf kan willen, laat staan kan geven. Wel moet dit stuk openbaring ook aanvaardbaar zijn, moet het geestdrift en zin opwekken ervoor. Je kunt het vergelijken met exotische gerechten die je nog nooit geproefd hebt: je kunt ze niet vragen want je (her)kent ze niet, doch ze kunnen wel een verborgen behoefte blootleggen of zichtbaar maken.

Het verschil zit hem erin dat de Kerk wel eens een bedrijf lijkt, maar er geen is. De Kerk immers gaat in op de diepe echte behoeften van de mens.

Kan men zeggen, oneerbiedwaardig mischien, dat binnen de Kerk God een ultieme stakeholder is, enig in zijn soort?

Als u dat zo wil uitdrukken, jazer. Inderdaad: ook wat God belangrijk vindt, is belangrijk voor de anderen. In die zin is God inderdaad een bijzondere stakeholder in de organisatie die de Kerk is. Dit geeft vanzelfsprekend spannings-

Kardinaal Danneels

God is een bijzondere stakeholder in de Kerk.

”

punten met wat andere *stakeholders* willen en willen doen.

Zoals?

Wel, spanningspunten zijn er veel. Neem maar al de eenvoudigste, zoals het onderhouden van de geboden: niet stelen, niet liegen, niet bedriegen. Heel veel mensen hebben het daar moeilijk mee. Bekering betekent dan ook in essentie dat men bereid is een andere manier van denken aan te nemen, die niet onmiddellijk in lijn ligt van het oppervlakkig gevoelen.

Hoe zit het dan in kerkelijke organisaties met duurzaamheid en stakeholdersmanagement?

Wel, daar vindt men vanzelfsprekend meer zaken terug die lijken op bedrijfssituaties. Ook het kennis- en informatiegebeuren is erg gelijkend.

Hoe gaan de kerkelijke leiders om met de nieuwe kanalen, die u (theoretisch) in staat stellen om met grote aantallen priesters, zelfs overal ter wereld, *real time* te communiceren? Ik denk hierbij aan *web* en *e-mail*.

Och, we zijn daar mee bezig, we hebben onze eigen *website* en we zijn bereikbaar via *mail*. We vinden het belangrijk, maar het gaat ons niet vlug genoeg. Hier zijn verschillende redenen voor: we zijn de nieuwe kanalen nog niet echt gewend, een deel van de leiding vindt dit niet zo belangrijk en een tekort aan bekwaam personeel speelt ons wel parten.

Wat bedoelt u met dit laatste? Een *website* vraagt toch niet zo veel personeel voor het onderhoud en men kan dit toch *outsourcen*?

Klopt en klopt niet. Een deel van het werk kunnen we niet doen met vrijwilligers. Dus hebben we behoefte aan vrijgestelden die zich daar volledig als dagtaak kunnen voor inzetten. Dit vereist gekwalificeerd personeel, zowel inzake het kunnen omgaan met *hard-* en *software* als inzake het inhoudelijk werk. Het volstaat immers niet een brievenbus te lanceren op je *website*, je moet vooral bekwame mensen hebben die de vloed aan berichten erin kunnen behandelen en opvangen. Een brievenbus dient niet om problemen in te posten, maar om ervoor te zorgen dat er ook een antwoord op komt.

Gaat u daar concreet iets aan doen? Personeel bij aanwerven bijvoorbeeld?

Ik geef graag toe dat het probleem bij ons zit en dat we, als we iets nieuws erbij willen doen, eigenlijk iets anders zouden moeten afbouwen. Het is een feit dat wij er wel altijd graag iets bijnemen, maar nooit iets afbouwen of de prioriteiten verleggen. Dat laatste is niet zo gemakkelijk in de Kerk.

Surft u zelf en *e-mail* u?

Ik *surf* dagelijks om informatie op te zoeken. Verder lees ik op het *web* ook kranten, Italiaanse bijvoorbeeld of de *New York Times*.

Kunnen priesters u rechtstreeks bereiken met *e-mail* en zo een dialoog aangaan?

Een deel kunnen we bereiken op de parochie, een deel niet. Het exacte percentage is me onbekend. Binnen twee tot drie jaar moet iedereen bereikbaar zijn via *e-mail*, omdat we dan vanzelfsprekend veel korter op de bal kunnen spelen, al was het maar voor de inhoud van de zondagspreek. Maar

Kardinaal Danneels

Het verleggen van prioriteiten is niet zo gemakkelijk in de Kerk.

Kardinaal Danneels

De rol van de Kerk is duidelijk: ethisch beleggen moeten wij aanmoedigen.

ook voor de interne communicatie wordt dat heel belangrijk.

Hoe staat de Kerk concreet tegenover ethisch beleggen: het beleggen niet alleen op basis van financiële, maar ook op basis van ethische criteria, zoals uitsluiting van bepaalde sectoren en activiteiten en een bijkomende controle op de verantwoordelijkheidszin die het bedrijf dagelijks vertoont, zoals dit in België bijvoorbeeld gebeurt via *screening* door Ethibel vzw?

Wel, wij denken dat dit een systeem is waar wij naartoe moeten. Dit soort van beleggingen heeft een soort van zweepfunctie, een haast normatieve functie. Dit soort beleggingen is het aspergepuntje van de ethiek, maar jammer genoeg nog te weinig bekend. Hier geldt het alom bekende traagheidsbeginsel. De rol van de Kerk hierin is duidelijk: ethisch beleggen moeten wij aanmoedigen, al moeten we ons vanzelfsprekend onthouden van het aanprijzen van een of ander product of financiële instelling.

Vindt u dat de Kerk zelf moet beleggen volgens ethische criteria en doet zij dit?

Ik heb er eerlijk gezegd geen idee van hoe de kerkelijke tegoeden belegd zijn. Navraag bij mijn medewerkers leert dat ze daar veel aandacht voor hebben. Voor het aartsbisdom stellen we in verband daarmee onze bankiers drie vragen: wat verstaat u onder ethische beleggingen? Welke instrumenten stelt u voor? En wat is eventueel het verschil in rendement? Op basis daarvan doen ze dan de beleggingen. Veel van het vermogen van de Kerk zit echter indirect in de handen van verscheidene organisaties, waarbij de factor van de beperkte inzetbaarheid een grote rol speelt: wat is een leeg hospitaal waard, een schoolgebouw, een grond belendend aan een kerk? Een groot stuk van de kerkelijke rijkdom zit in kunstschaten en die behoren cultureel toe aan de mensheid. Het zou

zonde zijn die te gelde te maken. Veel is ook bezit van kerkfabrieken.

De Kerk heeft, sinds Napoleon, verschrikkelijk veel van haar rijkdom verloren en maar goed ook. Geld, vooral véél geld, geeft zorgen en macht en het is bewezen dat geld en religie niet goed samengaan. In de middeleeuwen bijvoorbeeld, toen de abdijen welig tierden in rijkdom, was er in die streken veel ontkerstening. Vanzelfsprekend moet er voldoende geld zijn om te kunnen leven.

U gelooft de uitslagen van de laatste geluksonderzoeken in Europa: rijker maakt niet echt gelukkiger?

Volkomen. Er is wel een zekere rijkdom nodig om te kunnen overleven, maar daarboven maakt rijkdom totaal niet gelukkig. Vlamingen beginnen meer en meer te beseffen dat hun andere behoeften niet ingevuld zijn. Gelovigen hebben dit gevoelen wel: zij weten, diep in hun hart, en geloven het ook, dat hun immateriële behoeften voldaan zijn. De wezenlijke vraag in het leven is immers niet: heb ik genoeg (geld), maar wel: waarom en waarvoor leef ik? Materiële welstand geeft op die vraag geen antwoord, wel integendeel vaak. De toename van het aantal zelfdodingen is ter zake een duidelijke aanwijzing.

Er bestaan godsdiensten waarbinnen men aan de gelovigen vraagt om alle rijkdom af te staan. Hoe zit dat vandaag binnen de katholieke godsdienst en concreet bij ons, wetende dat het vermogen per gezin in Vlaanderen tot de hoogste ter wereld behoort, als men de landen met een verschrikkelijke concentratie aan rijkdom (oliestaten bv.) even terzijde schuift?

Wel, de Kerk vraagt dit niet. Er is een tijd geweest, weet u, dat de Kerk aan de gelovigen

Kardinaal Danneels

Het oppotten van rijkdom is in deze wereld gewoonweg niet verrechtvaardigd.

vroeg een percentage af te staan van hun maandelijkse of wekelijkse inkomsten. Nu doen we dat niet. De Kerk zegt alleen dat het de ethische plicht is van mensen om 'dat wat ze te veel hebben' af te staan. De reden hiervoor is heel eenvoudig: wat je te veel hebt (om van te leven), behoort je eigenlijk niet toe. We kleven daar geen cijfer op. We maken dit ook juridisch niet sluitend. We laten het aan de gelovigen over. Maar, in tegenstelling tot sommige sekten, vragen we niet om dat integraal af te staan aan de Kerk.

Het oppotten van rijkdom is in deze wereld gewoonweg niet verrechtvaardigd.

De gemiddelde Vlaming is evenwel relatief bemiddeld; sommigen komen zelfs uitgesproken gemakkelijk rond. De derde wereld, denk bv. aan Afrika, heeft nu minder per gezin om van te leven dan vijftientig jaar geleden. Hoe verklaart u dat?

Wel, al wordt er nog veel punctueel gegeven, het blijft geven vanuit een soort paternalisme. Het zogenaamde goede-werken-doen heerst nog volop.

Het weggeven van wat we te veel hebben, kennen de Vlamingen niet echt. Pure edelmoedigheid is soms ver te zoeken. Rechtvaardigheid pratikeren we nog niet echt, hoor.

Kardinaal Danneels

Surf eens naar www.kerknet.be

Hoe verklaart u dat, na zoveel jaren werk?

De ethische gevoeligheid van de Vlaming tegenover de derde en de vierde wereld is verstikt, is verstopt, zou ik zeggen. De gemiddelde Vlaming is ingeslapen tegenover de echte noden van deze wereld.

Hartelijk dank voor dit gesprek.